

SVEUČILIŠTA ZA TREĆU ŽIVOTNU DOB U ITALIJI

Arlin Gobo

Hrvatski zavod za zapošljavanje, Područna služba Pula
arlin.gobo@pu.t-com.hr

Sažetak- *Sveučilišta za treću životnu dob predstavljaju važan segment u razvoju društva koje postaje sve starije i starije. Ekspanzija sveučilišta za treću životnu dob započinje osnivanjem prvog sveučilišta 1973. godine u Francuskoj, dok je prvo sveučilište za treću dob u Italiji osnovano 1975. godine u Torinu. Talijanska iskustva ukazuju da su za razvoj sveučilišta potrebna tri važna motiva: društveni, kulturni i istraživački. Sveučilišta za treću dob u Italiji pripadaju jednoj od tri nacionalne organizacije sveučilišta: FEDERUNI, UNITRE, AUPTEL koja svaka ima svoj statut kroz koji se promiču glavne vrijednosti organizacije. Njihov rad zasniva se na planu i programu aktivnosti koji je veoma raznolik i bogat kako bi se mogli zadovoljiti interesi i potrebe korisnika, a realizira se kroz različite tečajeve u kojima treba biti integriran projekt sadržaja i projekt procesa te njihova integracija. Struktura polaznika veoma je heterogena prema postojećoj kulturi, godinama kao i prema društveno ekonomskom statusu. Aktivnosti sveučilišta za treću životnu dob imaju za cilj povećati kvalitetu života starijih osoba, osmisliti njihovo slobodno vrijeme, pomoći im da uspostave nove izvanobiteljske društvene kontakte odnosno imaju za cilj zadovoljavanje kulturnih i zabavnih potreba osoba treće životne dobi.*

Ključne riječi: obrazovanje odraslih, obrazovanje starijih osoba, sveučilišta za treću dob

UVOD

Životni ciklus čovjeka započinje rođenjem, zatim kroz razdoblje djetinjstva i adolescencije ulazi u zrelu životnu dob nakon koje slijedi razdoblje starosti ili treće životne dobi. U odnosu na druga

razdoblja u životu čovjeka, starost je ponekad najduže razdoblje koje može trajati i tridesetak godina, ponekad je to relativno kratko razdoblje, a ima i pojedinaca koji ovo razdoblje uopće ne dožive.

Prema svjetskim standardima razdoblje starosti odnosno treće životne dobi započinje sa šezdeset i pet godina, čovjekovim umirovljenjem odnosno njegovim povlačenjem iz aktivnog profesionalnog života.

U posljednjim desetljećima interes stručnjaka i znanstvenika iz različitih znanstvenih područja zaokuplja problem starosti i starih ljudi. Oni upravo zahvaljujući napretku znanosti i tehnologije te poboljšanjem uvjeta života postaju najbrojnija skupina u većini društvenih zajednica. Interes stručnjaka usmjeren je prema podizanju kvalitete života starijih ljudi, odnosno prema razvijanju onih aktivnosti kao i sustava zaštite, skrbi i pomoć, koje će život u trećoj životnoj dobi, a koji je u mnogočemu specifičan u odnosu na druga razdoblja života, učiniti kvalitetnijim i vrjednijim življenja. U tom pravcu kreću aktivnosti na organizaciji obrazovanja i samoobrazovanja starijih ljudi. Sveučilišta za treću životnu dob jedna su nada na tom putu, putu podizanja kvalitete života osoba treće životne dobi.

U posljednjih četrdesetak godina u Europi započinju aktivnosti na osnivanju sveučilišta za treću životnu dob. Prvo sveučilište za treću životnu dob u našoj zemlji osnovano je u Zagrebu, 1992. godine. Radi razmjene iskustava kao i radi širenja i razvoja ideja na ovom području veoma su značajna i iskustva drugih zemalja. U ovom radu prikazan je rad sveučilišta za treću životnu dob u Italiji.

Važno je naglasiti da će upravo sveučilišta za treću životnu dob biti masovna pojava i potreba društva budućnosti, društva koje postaje sve starije i starije. Spomenutu činjenicu potvrđuju predviđanja znanstvenika o udjelu od 25% starijih osoba u europskoj populaciji u prvim desetljećima 21. stoljeća (Špan, 1995.).

1. OBRAZOVANJE TIJEKOM TREĆE ŽIVOTNE DOBI

Prema Deklaraciji o ljudskim pravima obrazovanje je pravo svakog čovjeka, dakle čovjek u svim razdobljima života ima pravo na obrazovanje pa tako i u starosti. Upravo interes za starenje sve više aktualizira i pitanje obrazovanja starijih osoba. Da bi se ono moglo

ostvariti trebalo je prije svega odbaciti predrasude o starijim osobama i njihovim sposobnostima učenja. Naime, vrlo je dugo prevladavalo mišljenje da starije osobe nisu motivirane za učenje, međutim kad bi i bile motivirane, prevladavalo je mišljenje da su njihove intelektualne sposobnosti toliko ograničene da isključuju svaku mogućnost obrazovanja (Đorđevska, Popovska, 1990.). Međutim, istraživanja su pokazala upravo suprotno: starije osobe mogu učiti, njihovo pamćenje je mnogo bolje očuvano nego što se mislilo, a njihovi motivi učenja često su puno iskreniji i jači od motiva osoba druge živote dobi odnosno osoba u razdoblju zrelosti. Motivi učenja osoba u razdoblju zrelosti najčešće su usmjereni prema profesionalnom napretku i materijalnoj koristi, dok kod starijih osoba prevladavaju intrinzični motivi, oni uče radi sebe, radi želje da nauče nešto novo, da nešto novo saznaju. Dakle, kod starijih osoba nailazimo primarno na unutarnju motivaciju koja se odnosi na osobno zadovoljstvo u učenju, samopotvrđivanje, traženje novih društvenih kontakata i stvaralačkih mogućnosti, podizanje kvalitete vlastitog života te bolje razumijevanje života oko sebe. Tako primjerice pojedinac u svojoj trećoj dobi postaje plodan slikar, zablista svojim literarnim djelima i slično (Krajnc, 1990.).

Starije osobe donedavno nisu ni imali mogućnosti za obrazovanje odnosno nisu postojale adekvatne institucije, kao ni programi, koji bi jednoj takvoj populaciji pružili odgovarajuće obrazovanje te istovremeno zadovoljiti njihove potrebe i interese. Danas se starije osobe mogu obrazovati upravo zahvaljujući stručnjacima i entuzijastima koji su odbacili predrasude glede sposobnosti učenja starijih osoba te su započeli s promišljanjima o obrazovanju osoba treće životne dobi. U skladu s tim promišljanjima razvija se i nova znanstvena disciplina koja se bavi proučavanjem obrazovanja starijih osoba – gerontogogija. Gerontogogiju (grč. gerontos-starac, ago, agein-voditi) možemo definirati kao interdisciplinarnu edukacijsku disciplinu čiji je predmet odgoj i obrazovanje/samobrazovanje starijih osoba (Špan, 2000.). Gerontogogija se bavi proučavanjem bitnih karakteristika starosti, utvrđivanjem ciljeva i ideala života starijih ljudi, gerontogoškom komunikacijom, oblicima aktivnog života starijih ljudi, organizacijom gerontogoških institucija, osposobljavanjem gerontogoških stručnjaka i proučavanjem futurističkih izgleda gerontogogije (Kujundžić, 1992.). Upravo se organizacija obrazovanja osoba treće životne dobi

treba zasnivati na postavkama psihologije starijih osoba, uopćenih znanja gerontologije i gerontogogije.

Šezdesetih godina 20. stoljeća počeo se razvijati pokret za obrazovanje starijih osoba. Primarno se kao osnovni cilj obrazovanja isticalo pripremanje starijih osoba za napuštanje profesionalnog rada (Cumming, 1961. prema Špan, 1991.), a zatim se postupno razvijalo promišljanje po kojem starije osobe od obrazovanja očekuju isto što i druge generacije što dovodi do razvoja sveučilišta za treću životnu dob (Mayence, 1980. prema Špan, 1991.).

Osnovna je svrha sveučilišta za treću životnu dob provođenje aktivnosti na istraživanju i proučavanju razdoblja ljudske starosti kao i aktivnosti obrazovanja osoba treće životne dobi. Sveučilišta za treću životnu dob daju jednu novu dimenziju i kvalitetu životu ljudi u trećoj dobi potičući njihov osobni razvoj, a mogu se ustrojiti u okviru fakulteta, pučkih učilišta, u suradnji fakulteta i pučkih učilišta, u okviru gerontoloških centara, doma za umirovljenike te u okviru drugih kulturoloških ustanova.

Prvo sveučilište za treću životnu dob osnovano je 1973. godine u Toulouseu u Francuskoj na inicijativu P.Valiesa pod nazivom L'universite du troisieme age (Špan, 1994.). Ubrzo se razvija veliki interes za ove ustanove te započinje trend njihova osnivanja. Otvorena su mnoga sveučilišta u drugim zemljama (Njemačka, Engleska, Italija) kojima je model bilo upravo francusko sveučilište. O velikom interesu za spomenuta sveučilišta najbolje nam može posvjedočiti podatak o broju upisanih na berlinsko Sveučilište veterana rada. Na tom je sveučilištu jedne godine upisano 750 brucoša, a osnovni uvjet za upis bio je da kandidati nisu mlađi od šezdeset godina, dok je najstariji „brucoš” imao 84 godine.

Sveučilište za treću životnu dob u Frankfurtu, koje djeluje od 1982. godine, nudi svojim polaznicima, seniorima, dvojaku mogućnost obrazovanja: aktivnosti namijenjene isključivo osobama treće životne dobi ili praćenje odabranih kolegija zajedno s redovnim studentima. Mogućnost sudjelovanja starijih osoba u praćenju kolegija sa studentima na redovnom studiju nudi jednu vrijednu kvalitetu međugeneracijske razmjene iskustava te takva mogućnost postoji i u drugim europskim sveučilištima, a naročito je razvijena u SAD-u.

Sveučilište za treću životnu dob u Cambridgeu osnovano je 1982. godine. Svojim korisnicima nudi raznolike programe kao i raznolike kulturne aktivnosti. Sveučilište veliku pažnju posvećuje i

svojim nepokretnim i teško pokretnim korisnicima na način da se aktivnosti za ove grupe osoba organiziraju u prizemlju odnosno osiguravaju se dizala, a postoji i mogućnost organiziranja pojedinih programa i u privatnim kućama. Ovim svojim aktivnostima sveučilište jasno pokazuje kako poduzima sve aktivnosti u cilju izjednačavanja mogućnosti za sve potencijalne korisnike.

U Sloveniji je prvo sveučilište za treću životnu dob osnovano 1986. godine u Ljubljani pod nazivom Univerzitet za tretje živjensko obdobje (Špan, 1993.). Veliki interes za ove institucije uvjetovao je otvaranje sveučilišnih centara u drugim mjestima.

U Republici Hrvatskoj školske godine 1992/93. u Otvorenom sveučilištu u Zagrebu započinje realizacija programa „Sveučilišta za treću životnu dob” u suradnji s Katedrom za andragogiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu (Čurin, 1995.).

Da bi sveučilišta postigla svoj cilj, a to je prije svega podizanje kvalitete života osoba treće životne dobi kroz različite kulturne i obrazovne aktivnosti, trebaju u kreiranju svojih programa polaziti upravo od interesa onih kojima su namijenjena. Egzistencija sveučilišta ima smisla samo ukoliko ona zadovoljavaju potrebe i interese svojih korisnika.

2. SVEUČILIŠTA ZA TREĆU ŽIVOTNU DOB U ITALIJI

Cjeloživotno obrazovanje glavna je potreba društva današnjice, a još veća potreba društva budućnosti. Talijanski stručnjaci kao i njihova vladajuća politika shvatili su važnost cjeloživotnog obrazovanja kao nosioca razvoja svakog suvremenog društva. Od osobite je važnosti obrazovanje u svakoj životnoj dobi te ono u svakoj životnoj dobi ima svoj cilj i svrhu. Svrha obrazovanja u trećoj životnoj dobi je podizanje kvalitete života osoba treće dobi, odnosno pružanje jednog novog smisla i digniteta njihovim životima. Obrazovanje u trećoj dobi predstavlja i prevenciju od bolesti kao i više zdravlja za treću dob jer aktivan čovjek koji je produktivan duže zadržava vitalnost i životnu energiju i ima više želje za životom, dok neaktivan čovjek postaje destruktivan prema drugima kao i prema samom sebi. Za društvo je isplativije i jeftinije ulagati u obrazovanje osoba treće dobi nego plaćati skupa liječenja i sustave zaštite i skrbi. Svaka regija u Italiji izdvaja znatna financijska sredstva za sveučilišta za treću životnu dob što rezultira njihovom dobrom organizacijom kao

i njihovom sposobnošću da zadovolje želje i potrebe svojih korisnika. Sveučilišta za treću životnu dob predstavljaju jedan razvijen i važan segment u promicanju kulture i podizanju kvalitete života ljudi treće životne dobi u Italiji.

2. 1. RAZVOJ, ORGANIZACIJA, PRAVNA UTEMELJENOST

Razvoj sveučilišta za treću životnu dob ovisi o količini entuzijazma i dobrih motiva koje imaju utemeljitelji. Talijanska iskustva pokazuju da je pri utemeljenju sveučilišta za treću dob važno imati kvalitetnu ideju koju treba sprovesti u djelo zajedno s dobrom organizacijom te ističu da su za razvoj sveučilišta važna tri motiva (D' Orazio, Florenzano, 1994.):

- društveni,
- kulturni,
- istraživački.

Društveni motivi odnose se na činjenicu da se starijim osobama ponudi mogućnost susreta s drugim osobama kako bi se izbjegla njihova sklonost ka izolaciji. Uz društvene motive povezani su i kulturni motivi, a koji se odnose na informiranje i formiranje osoba treće dobi. Oni u biti čine jedan nerazdvojni segment koji je ujedno i glavna karakteristika sveučilišta. Istraživački motivi najmanje su slijeđeni te se može konstatirati da se istraživanju ovog fenomena u Italiji ne poklanja dostatna pažnja.

Talijanski stručnjaci istaknuli su nekoliko točaka koje su veoma bitne pri organizaciji sveučilišta za treću životnu dob. Prije svega važno je dobro poznavati područje, izvršiti adekvatan odabir nastavnika, kao i adekvatan odabir suradnika – volontera, ispitati potrebe potencijalnih korisnika te zauzeti jedan kritičko-spoznajni stav.

Institucije za obrazovanje starijih osoba u Italiji najčešće se nazivaju Sveučilišta za treću dob (Universita della terza eta), ali nailazimo i na druge nazive: primjerice Udruženje treće dobi, Narodno sveučilište treće dobi. Mnoga sveučilišta koriste skraćenice umjesto naziva, primjerice UTE (Universita terza eta – Sveučilište treće dobi), UNIDEL (Universita dell' Eta Libera – Sveučilište za slobodnu dob), UPTER (Universita Popolare della Terza Eta e di tutte le Eta di Roma – Sveučilište za treću dob i za sve dobi iz Rima). Sveučilišta su

najrazvijenija i najbrojnija na sjeveru što je ujedno i najrazvijeniji dio Italije, zatim slijedi centar pa jug.

Sveučilišta za treću dob u Italiji pripadaju jednoj od tri nacionalne organizacije sveučilišta (D' Orazio, Florenzano, 1994.):

- FEDERUNI;
- UNITRE;
- AUPTEL.

Nacionalna organizacija FEDERUNI osnovana je 1982. godine u Torinu, a sjedište ima u Vicenzi. UNITRE je osnovano 1982. godine, sa sjedištem u Torinu dok je AUPTEL osnovan 1993. godine sa sjedištem u Rimu.

Pojedina sveučilišta članice su i međunarodnih organizacija kao što je primjerice. A.I.U.T.A. (Associazione Internazionale Universita Terza Eta – Međunarodno udruženje sveučilišta za treću dob), ili F.I.A.P.A. (Federazione Internazionale Associazione Persone Anziane – Internacionalno udruženje starijih osoba).

Svaka nacionalna organizacija ima svoj statut koji nam ukazuje i na razliku između sveučilišta ovisno kojoj organizaciji pripadaju.

Prema statutu FEDERUNI-a, sveučilišta za treću životnu dob smatraju se ustanovama za saznavanje novih spoznaja o problematici osoba treće životne dobi kako bi se mogla postići integracija njihovih kulturnih i egzistencijalnih potreba. FEDERUNI ističe važnost suradnje između povezanih sveučilišta kako bi se lakše promovirala kultura u kojoj se prepoznaje aktivna uloga starijih osoba u društvu. Kao nacionalno udruženje potiče razvoj svih sveučilišta u svom udruženju poštujući njihovu autonomiju te koordinira i povezuje njihove inicijative kroz međusobnu razmjenu informacija i iskustva. Međutim, iako poštuje autonomiju svakog zasebnog sjedišta u svojem udruženju sva se sveučilišta trebaju pridržavati određenih didaktičkih i znanstvenih normi.

Prema statut UNITRE je nacionalno udruženje koje potpomaže razvoj sveučilišta za treću dob. Osmišljava tečajeve, radionice, sadržaje kao i mnoge druge aktivnosti koje će biti zastupljene na sveučilištima. UNITRE potiče polaznike da sudjeluju u kulturnim događajim svoje zajednice, a isto tako ima za cilj učiniti sveučilište akademijom humanosti koja će naučiti polaznike ne samo znati nego i biti.

Prema svom statutu nacionalno udruženje AUPTEL ima za cilj pridonositi kulturnom i građanskom razvoju, razvoju kritičkih

sposobnosti, formiranju intelekta te vježbanju u solidarnosti i raspoloživosti. Ovo udruženje služi za formiranje jedne treće dimenzije u obrazovnom nacionalnom sistemu, one za cjeloživotno obrazovanje odraslih i starijih osoba. Svoj projekt razvija kroz jedan otvoren, stimulativan, kritički i organizacijski odnos sa svijetom rada, sindikatima zaposlenika i umirovljenika, kulturnim radnicima te s institucijama na svim stupnjevima. U svojem radu nudi stimulativne programe koji potiču rast, razvijanje i usvajanje individualnih i grupnih potencijala te socijalizacije. AUPTEL stavlja veliki naglasak na samoupravljačku formu sa sudjelovanjem starijih osoba koje sa svojim životnim iskustvom postaju idejni organizator vlastitog kulturnog razvoja.

Prvo sveučilište za treću životnu dob u Italiji otvoreno je u Torinu 1975. godine, dakle samo dvije godine nakon otvaranja prvog sveučilišta za treću dob. Institucija je ubrzo doživjela veliki uspjeh što je dovelo do ekspanzije sveučilišta prvo u regiji Piemonte (regija u kojoj se nalazi grad Torino), a zatim i u cijeloj Italiji. Sva sveučilišta koja su se osnivala u regiji Piemonte, zasnivala su svoju organizaciju na torinskom didaktičkom modelu.

Glede pravne utemeljenosti najveći broj sveučilišta osniva se kao kulturno udruženje, dok se manji broj osniva kao zaklade, javne ustanove, zadruge ili u okrilju državnih sveučilišta ili sindikata. Pravna utemeljenost svakog zasebnog sveučilišta određena je regionalnim zakonskim aktima. Naime, svaka regija zainteresirana je za donošenje regionalnih zakonskih akata kojima se regulira status sveučilišta na njihovom području. Regije na taj način pokazuju da prepoznaju svrhu sveučilišta i njihov značaj u promicanju kulture i socijalizacije starijih osoba. Svojim zakonskim aktima regije određuju na koji se način sveučilišta utemeljuju, kakva je upravljačka struktura te način financiranja. Financiranje se zasniva na participaciji polaznika, ali veliki trošak snosi i država kao i svaka regija za sveučilišta na svojem području. Da bi institucija mogla biti sufinancirana od lokalne samouprave treba imati sjedište na teritoriju regije, posjedovati pravni akt o osnivanju i vršiti aktivnost barem jednu godinu. Dodijeljena sredstava mogu se koristiti za organiziranje raznih seminara i tečajeva, tiskanja potrebnih materijala, edukativne izlete, nabavu knjiga, časopisa i ostalog potrebnog didaktičkog materijala kao i za nabavu namještaja. U slučaju da se programi koji se financiraju djelomično realiziraju ili se ne realiziraju, odnosno

ukoliko se sredstva nenamjenski iskoriste, sveučilišta su dužna izvršiti povrat sredstava.

Unutarnja organizacija sveučilišta pokazuje da najveći broj sveučilišta ima predsjednika i upravni odbor, dok poneka imaju generalnog direktora i administrativnog direktora. Mnoga sveučilišta, osim svojih centralnih sjedišta, imaju i izdvojena predstavništva u drugim gradovima. Sveučilišta stavljaju veliki naglasak na volonterski rad te se volonteri javljaju u funkciji predavača, organizatora rada ili kao administrativno osoblje. U najvećem broju sveučilišta zajednički upravljaju nastavnici i polaznici, zatim slijede sveučilišta kojima upravljaju osobe ili organizacije u čijem su vlasništvu, a u najmanjem broju sveučilišta zastupljeno je samoupravljanje polaznika odnosno nastavnika.

2.2 ORGANIZACIJA NASTAVE I VRSTE PROGRAMA

Rad sveučilište za treću dob zasniva se na planu i programu aktivnosti. Program rada predlaže sveučilište, a mišljenje o programu iznosi i posebna regionalna komisija za kulturu u kojoj se nalaze predsjednici i delegati svih sveučilišta koja imaju sjedište u dotičnoj regiji. Program treba barem jednim svojim dijelom biti namijenjen upoznavanju i istraživanju povijesne, kulturne, društvene i ekonomske osobitosti regije. Isto tako programi trebaju biti organizirani na način da zadovoljavaju različite potrebe, a prije svega psihološke potrebe polaznika.

Programi se realiziraju kroz različite tečajeve. Pod pojmom tečaja misli se na niz predavanja koja su međusobno povezana i imaju cilj pružiti informacije i znanja iz određenog područja, ali njihova je i svrha da utječu na osobnost polaznika u smislu formiranja pozitivnih ljudskih osobina. Prema talijanskim stručnjacima tečajevi su najuspješniji ako je u njima izvršena integracija dva osnovna projekta (D' Orazio, Florenzano, 1994.):

- **projekt sadržaja** koji podrazumijeva da se polaznicima trebaju pružiti nove progresivne informacije te da se trebaju razvijati nove sposobnosti;
- **projekt procesa** koji podrazumijeva da se trebaju elaborirati i poznati sadržaji koji prerađuju subjektivne i emocionalne aspekte kao i aspekte odnosa.

Program se najčešće realizira kroz dva sata nastave tjedno. Struktura dva sata nastave je sljedeća:

- izlaganje novih sadržaja u trajanju od 50 minuta;
- stanka za odmor u trajanju od 10 do 20 minuta;
- diskusija i produblјivanje novih sadržaja u trajanju od 50 minuta.

Ova struktura može varirati ovisno o temi, međutim veliki se naglasak stavlja na diskusiju nakon svake obrađene teme.

Za rad sveučilišta veoma je važan i izbor nastavnika, a najčešće poslove nastavnika obavljaju sveučilišni profesori, nastavnici iz srednjih i osnovnih škola te svećenici. Pri izboru nastavnika vrlo je bitno ispitati njihovu sposobnost za komunikaciju sa starijim osobama budući da pojedinac može biti odličan predavač za djecu i mlade, ali ne mora imati afiniteta za rad sa starijim osobama. Dakle, kod izbora nastavnika mora se voditi briga o onima kojima će se nastavnici obraćati, a to su starije osobe. Nastavnici trebaju, osim znanja svoje struke, posjedovati i dodatna znanja iz psihologije starijih osoba, gerontogogije, i gerontologije. Isto tako nastavnici koji rade na ovim sveučilištima redovito održavaju svoje sastanke u cilju razmjene iskustava te preispituju i analiziraju postignute rezultate, postavljaju nove ciljeve i zadatke, odnosno konstantno rade na svom usavršavanju, a sve u cilju podizanja kvalitete svoga rada.

Talijanska iskustava pokazuju da ove institucije odbacuju klasičan način ocjenjivanja polaznika budući da smatraju da nije cilj kod polaznika stvarati nervozu ocjenjivanja. Naime, najčešće se od polaznika traži da na kraju tečaja izrade završni rad, jedno malo istraživanje i slično. Jedan određeni broj sveučilišta omogućuje polaganje završnog ispita koji je dobrovoljan dok svega nekoliko sveučilišta predviđa obvezno polaganje završnog ispita koji se najčešće primjenjuje u programima učenja stranih jezika.

Programi koje nude sveučilišta za treću životnu dob u Italiji veoma su raznoliki i bogati kako bi mogli zadovolјiti interese i potrebe svojih korisnika. Njihovi polaznici mogu birati između velikog broja programa iz različitih znanstvenih područja kao primjerice: astronomija, zemljopis, filozofija, teologija, religiozna kultura, psihologija, sredozemna kultura, zoologija, pretpovijest, povijest srednjeg vijeka, suvremena povijest, povijest religije, povijest umjetnosti, povijest glazbe, povijest talijanskog namještaja, pravo,

medicina, zdravstveni odgoj, računalno obrazovanje, književnost, talijanska književnost, komparativna književnost, grčka književnost, latinski jezik, strani jezici (francuski, njemački, engleski, španjolski), gimnastika, bridge, slikarstvo, slikanje na keramici, keramičarstvo, zborna pjevanje, gluma, tjelesno vježbanje, latino-američki plesovi, yoga, vrtlarstvo, aranžiranje cvijeća, ljekovito bilje, aeromodelarstvo, vezenje i pletenje.

Sveučilišta za svoje polaznike često organiziraju zajedničke izlete, putovanja, posjete muzejima, kazalištima, tvornicama, filmskim i televizijskim studijima te posjete različitim manifestacijama, a sve u cilju podizanja kvalitete života starijih osoba i omogućavanja njihovog kulturnog razvoja. Oko 90% sveučilišta započinje i završava svoj rad u akademskoj godini zajedničkom zabavom.

Ovi primjeri dovoljno nam kazuju o važnosti koja se u Italiji pridaje ovim sveučilištima kao i kvaliteti i raznolikosti programa koje nude za svoje polaznike.

2.3 POLAZNICI SVEUČILIŠTA ZA TREĆU DOB

Najvažniji segment u radu sveučilišta su njegovi polaznici, oni su polazište svega, njima sve treba biti prilagođeno i njihove se potrebe trebaju zadovoljiti.

Polaznici sveučilišta za treću životnu dob u Italiji predstavljaju jednu veliku heterogenu grupu prema postojećoj kulturi, godinama i društveno ekonomskom statusu. Broj polaznika varira od sjevera do juga tako da je najveći broj upisanih u sveučilištima na sjeveru, dok prema jug taj broj opada. Prosječna dob polaznika je oko 60 godina. Kod muškaraca su najviše zastupljene dobne skupine od 60 do 69 i od 70 do 79 godina, dok su kod žena, koje čine većinu upisanih (70%), najviše zastupljene dobne skupine od 50 do 59 godina kao i od 60 do 69 godina. Fenomen većeg broja polaznica talijanski stručnjaci objašnjavaju na različite načine, od socioloških i psiholoških hipoteza pa do najjednostavnijeg, banalnog razloga da žena jednostavno ima više. Sociološke hipoteze spajaju se s pojmom iskupljenja i emancipacije žena. Naime, žene su u prošlosti imale manje mogućnosti za učenje i često školski kurikulum nije uzimao u obzir njihove želje. Provedeno je i istraživanje koje je pokušalo utvrditi razloge manje zastupljenosti muškaraca u programima ovih sveučilišta. Razlozi koje su muškarci najčešće navodili bili su sljedeći:

nedostatak vremena, nedovoljan nivo opće kulture i obrazovanja, lijenost. Razlog nedostatak vremena pokazao se veoma kontradiktoran jer su ispitanici kasnije tijekom intervjua navodili da imaju dosta slobodnog vremena. Razliku u zastupljenosti muškaraca i žena na sveučilištima istraživači su pokušali objasniti i činjenicom da muškarci i žene drugačije gledaju na svoju slobodu, odnosno oslobađanje od obveza što donosi treća životna dob. Žene češće tu slobodu ne doživljavaju kao „ne činiti ništa” već kao „učiniti nešto za sebe”, dok muškarci tu slobodu poistovjećuju s besposlenošću, neaktivnošću (D' Orazio, Florenzano, 1994.).

U odnosu na bračni status najveći broj upisanih pripada skupni oženjenih/udanih. Zatim slijedi skupina udovci/udovice, neoženjeni/neudate i na posljednjem mjestu je skupina razvedenih. Kod samaca, kao razlog prisustvovanja ovim programima, često se navodi potreba za novim kontaktima i druženjima.

U odnosu na razinu obrazovanja najveći broj polaznika sveučilišta za treću životnu dob posjeduje svjedodžbu srednje škole, zatim slijede osobe s visokim stupnjem obrazovanja, dok se udio upisanih smanjuje kako se smanjuje stupanj obrazovanja. Iako posjedovanje određenog stupnja obrazovanja nije uvjet za upis na sveučilište ipak je broj polaznika s najnižim stupnjem obrazovanja najmanji. Ovu situaciju možemo objasniti činjenicom da osobe nižeg stupnja obrazovanja imaju manje samopouzdanja te nisu razvile navike učenja kao i praćenja kulturnih sadržaja. Vjerojatno su sve to otežavajuće okolnosti koje uvjetuju da se pripadnici ove skupine u znatno manjem broju odlučuju za upis na sveučilišta. Bitno je naglasiti da nizak stupanj obrazovanja nije prepreka za upis na sveučilište za treću dob te je veoma bitno poraditi na motivaciji ove skupine starijih osoba.

U odnosu na broj upisanih programa utvrđeno je da polaznici najčešće prate samo jedan program, dok manji broj polaznika prati dva ili više programa. Talijanska iskustva pokazuju da polaznici imaju kvantitativno nizak, ali kvalitativno veoma visok odnos prema programima budući da 70% polaznika kod kuće produbljuje gradivo.

Fenomen koji se redovito prati na ovim sveučilištima odnosi se na podatak o ispisanim polaznicima. U talijanskim sveučilištima zamijećen je fenomen napuštanja, ali i ponovnog povratka polaznika koji su napustili sveučilište. Ovo nam ukazuje na činjenicu da jedno napuštanje programa ne mora značiti i definitivno napuštanje.

Prema talijanskim stručnjacima kao glavni pokazatelji razvoja sveučilišta uzimaju se pokazatelji vanjskog utjecaja i pokazatelji unutarnje kohezije. Vanjski utjecaj iskazuje se brojem novoupisanih polaznika, a unutarnja kohezija iskazuje se brojem osoba koje se upisuju iz godine u godinu. Odnos između ova dva fenomene naziva se pokazateljem razvoja. Razvoj sveučilišta za treću dob ne zasniva se na tome da se izabere koji se od dva navedena pokazatelja preferira, već je bit u dinamici među njima (D' Orazio, Florenzano, 1994.).

Sveučilišta za treću životnu dob veoma su specifične institucije i njihov razvoj ovisi o mnogim čimbenicima, a jedan od značajnih svakako su specifičnosti korisnika kao i područje na kojem sveučilište egzistira.

3. ZAKLJUČAK

Zahvaljujući napretku znanosti, a posebice medicine, populacija starijih građana odnosno osoba treće životne dobi postaje najbrojnija podskupina današnjeg suvremenog društva. Možemo s pravom konstatirati da je društvo današnjice staro te da svakim danom postaje sve starije i starije. Suvremeno društvo ne smije zaboraviti na svoju starost. Njegova je obveza da starijim osobama omogući život dostojan življenja. Ono ne smije starije ljude prepustiti životu na rubu egzistencije već svako suvremeno društvo mora shvatiti da je nekvalitetna i neaktivna starost zapravo destruktivna, a kvalitetna i aktivna starost postaje progresivna i produktivna.

Italija je kao i mnoge druge razvijene zemlje shvatila važnost aktivne starosti te u tom smjeru kreću i aktivnosti na podizanju kvalitete života ljudi u trećoj životnoj dobi. Upravo ono što starije osobe traže od društva jesu sveučilišta za treću životnu dob koja ovoj populaciji omogućuju ostvarenje kulturnih i obrazovnih potreba. Društvo mora shvatiti da je ulaganje u sveučilišta za treću životnu dob, ulaganje u aktivnu starost, starost bez bolesti odnosno ulaganje u zdravlje osoba treće životne dobi. Ulaganjem u sveučilišta za treću životnu dob omogućuje se starim osobama kvalitetan život, a ujedno se vrši i prevencija bolesti do kojih često dolazi upravo zbog usamljenosti i prepuštenosti samom sebi.

Starije osobe su nepročitane knjige pune životnog iskustva od kojih možemo učiti. Provesti jedan sat sa starijom osobom znači posvetiti sat životnom iskustvu i mudrosti. Shvatimo da i oni imaju

želje i potrebe za obrazovanjem, druženjem i za jednim kvalitetnijim životom, a društvo je ono koje te želje i potrebe treba prepoznati i zadovoljiti. I na kraju pomislimo na mnoge drage starčice koji imaju potrebe i želje kao svaki dvadesetogodišnjak i omogućimo im da ih realiziraju. Razmišljajmo o njima kao što i on o sebi misle: „Ja nisam sedamdesetogodišnjak ja sam dvadesetogodišnjak s pedesetogodišnjim iskustvom.”

Literatura:

Čurin, J.(1995). Sveučilište za treću životnu dob. U: Šimunović, I. i dr. (ur.): Zbornik radova: Starost i starenje - izazov današnjice, RH Ministarstvo rada i socijalne skrbi i RF socijalne zaštite, Zagreb, str:131-139.

D` Orazio, E.; Florenzano, F. (1994). Conoscere e fare le universita della terza eta – Studiare da grande. Edup, Roma.

Đorđevska Popovska, D,. (1990). Učenje i pamćenje starih ljudi. Andragogija, Andragoški centar Zagreb, Vol. 36, broj: 10-12, str:379-390.

Krajnc, A. (1990). Motivacija za obrazovanje u trećoj dobi. Primijenjena psihologija, Društvo psihologa Hrvatske, Zagreb, Vol. 11, broj. 1, str:55-62.

Kujundžić, N. (1992). Gerontogogija – nova edukološka disciplina. Istraživanja odgoja i obrazovanja, Institut za pedagojska istraživanja Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, Vol 9, str:123-133.

Špan, M. (1991). Stariji ljudi i samački život. Theleme, Andragoški centar Zagreb, Vol. 37, broj: 3-4, str:227-239.

Špan, M. (1993). Sveučilište za treću životnu dob – obrazovanje za starije ljude, Napredak, Hrvatsko pedagoško književni zbor, Zagreb, Vol. 134, broj. 3, str:283-290.

Špan, M. (1994). Treća životna dob. Otvoreno sveučilište Zagreb.

Špan, M. (1995). Potrebe starijih ljudi i izobrazba. U: Šimunović, I. i dr. (ur.): Zbornik radova: Starost i starenje - izazov današnjice, RH Ministarstvo rada i socijalne skrbi i RF socijalne zaštite, Zagreb, str:39-42.

Špan, M.(2000). Obrazovanje starijih ljudi – tajna dugovječnosti. Pučko otvoreno učilište, Zagreb.

THIRD AGE UNIVERSITIES IN ITALY

Arlin Gobo

Summary: Third age universities are an important segment in the development of society which is getting older and older. The expansion of third age universities started with the founding of the first university in France in 1973, while the first third age university in Italy was founded in 1975 in Turin. The Italian experiences indicate that for the development of the universities there are three important motives required; the social, cultural and researching. The third generation universities in Italy belong to one of the three national university organizations: FEDERUNI, UNITRE and AUPTEL, each of which has its own statute promoting the principal values of the organization. Their work is based on the plan and programme of the activities which is very diverse and rich in order to meet the users' interests and needs, and is realized through various courses which ought to integrate the content project and the process project as well as their integration. The structure of the attendants is very heterogeneous as for the prevailing culture, age and social and economic status. The objective of the activities of the third age universities is to increase the quality of life of elderly people, give meaning to their free time and help them make new social contacts outside of their family, in other words, their objective is to meet the cultural and entertainment needs of the third age population.

Key words: Adult education, Education of elderly people, Third age universities